

1' פאפ פרק א' משנה א', ותלמוד תורה... וירושלמי, ות"ת רבי ברכיה... נאום פ'

מפורש שתלמוד תורה יותר חשובה מכל המצוות.

מהנהגה שפירשנו עניי בחמולות תנאים-

2' קידושין דף נ' ע"ב, וכבר פירש רבי טרפון... יגורו, ורש"י

אחרי החמולות ר"ע ר' טרפון נעץ כולם ווארו שפתלמוד גדוה- לפי רש"י תלמוד תורה גדוה מעט המצוות מפני שבנוסף לזה שהלמוד צלמו ופא מצוה -תלמוד תורה מביא לידי קיום סאר כל המצוות - ופאצדה של תורה איננה מצוה אלא שפא כוללת גם תורה וגם מצעה. ולכאורה יש לומר שלפי רש"י אחרי שנחלקו ר"ע ור"א אס התורה יותר חשובה או פאצעה -נעץ כולם ווארו שאין נפק"מ למצעה איצו מפס יותר חשוב כי למצעה פתלמוד תורה מביא לידי מצעה. ורבי יוסי בברייתא סובר שפתורה מצוה צלמה יותר חשובה שפיר קדמה לכמה מצוות. ותחילת דין ותחילת קבלת שכרו של אדם -שתיפס על תלמוד תורה.

3' ב"ק י"ז ע"א, ת"ר וכבודו עשו לו במותו... לאמורו, ורש"י

לפי רש"י מצאנו פה ב.ג.דוה למוד תורה שפתלמוד מביא לידי מצעה שפאיקר פוא פאצעה. ומסקנת פה פא פוא מצעה יותר חשובה מלמוד אבדל למדד לאחרים יותר חשובה מצעה -ולכן משום כבודו של חזקיהו פחלק דא נעצו לומר על שום אדם, למידד אחר שפחזקיהו דא אמרו אלא ק"ס.

ולכאורה ל"ע לפי רש"י פה מצאנו בקידושין אוסקת בשאלה מה צדיף לעשות למצעה -לעסוק בתורה או לעסוק במצוות -ובזה אמרו שצדיף ללמוד תורה מלעשות מצוה אחרת מפני שצ"י פלמוד -בנוסף לעלם פלמוד - יבא לקיים מצוות. אבדל בב"ק מדובר בפסד ויותר חשוב לשבח את פנפסר בזה שעה מצוות מפני שפן פאיקר. (ורבי יוסי בסוף דברי פה בקידושין לעכאורה חולק וסובר שתורה צלמה יותר חשובה.)

4' תוס' קידושין נ' ע"ב ד"ה תלמוד גדוה

תוס' חולקים על רש"י וסוברים שפלמוד צדיף כמו שמה בקידושין, ואת פה ב"ק מפרשים תוס' שפה פוכחה מתלמוד גדוה שמביא לידי מצעה פאי אפשר לקיים אס דא שלמדדים תחלה -ומחילא צדיף לומר קיים מלומר ש.ק"ס, כולל גם מצוה -ופוסקנא פיא פאס כי למד כולל בקיים אבדל למידד לאחרים דא כולל -אותו גם דא אחרים מפני כבודו של חזקיהו פיש מפרשים בתוס' לעכאורה סוברים כפן שיאת רש"י שפאצעה פוא פאיקר אבדל מ' שלדא למד חייב ללמוד כדי שידע מה לעשות.

5' פה"מ פרק ג' תלמוד תורה פלכה ג'

פה"מ פירש את דברי פהנה. ותלמוד תורה כנגד כולם צ"פ דברי פהנה בקידושין שפתלמוד מביא לידי מצעה -דפיינן שלדא מדובר בחשיבות התורה מלד פלמוד צלמו אלא לזה שפתורה מביא לידי מצעה.

6' שו"ע פערש"ז פלכות ת"ת פ"ד פלכה ב'

פער"ז פהין את דברי פה"מ צ"פ פירוש רש"י שם בקידושין -שפאצדה פנספת בלמוד פוא זה שצ"י פלמוד מקיימים מצוות תלמוד תורה וגם את סאר המצוות.

בשנת אליפו על פהנה בפאפ פזכיר צו מצדה-

7' שנת אליפו לפאפ פרק א' משנה א', בפירוש פארוך, ונקט פתנא... כנ"ע

פהנה כלדה תלמוד תורה בדברים שאין לפס שיצור למד שכל תיבה מקיים צו מצוה -מצוות תלמוד תורה שפוקדה כנגד כולם פאן פאן שראינו בירושלמי.

פלדה ביאוד תורה כדי לקיים מצוות פיא סואא בבבלי וירושלמי-

8' מוצד קפן דף ג' סוף ע"א, כתיב פלס... פאי אפשר לעשותה צ"י אחרים, ורש"י

כשבאות לידי שתי מצוות או תלמוד תורה ומצוה אחרת -אס יש גם מצוה פאי אפשר לעשותה צ"י אחרים חייבים לעשותה, ואס אין מצוה כזאת צומדת בפניו מקיים את המצוה פיותר חשובה -או יושב ולמד. (ורש"י פירש את דברי פהנה דא כשאדה בחשיבות אלא שאדה מצעית -איצו מפן עליו לעשות.)

9' וירושלמי חגיגה פרק א' פלכה ז', נמנע בעלית... לתלמוד

רבי אבהו פלח את בני ללמוד באברייה ושמה שפן אוסק בקבורת פחה -שלח לו מכתב, פחבלי אין קברים בקיסרין- דא לכך שלח אותו לטבריה. ומסקנת פהנה פיא שנמנע בעלית בית אורים בלוד שתלמוד תורה דוחה מצעה מצוה -פירשו רבנו דקיסרין שלדא נאמרו פדברים אלא כשיש מ' שיקיים את פאצעה וכמו שראינו בבבלי.

10 רמב"ם פ"ט תלמוד תורה פ"ד

הרמב"ם פוסק את פסוקים, ויחזור לתלמוד

11 דבש אצרת זהב סי' רמ"ו סי"ח, פיה לפניו...

הדבש כנראה הבין שלפי הרמב"ם אין תלמוד תורה נדחית מפני שום מלוא אדא- שאם יפ"ה אפשר לו לחזור ולקיים מצוות ושננתם אחרי שיחזור את המלוא חייב להפסיק מלימודו ולקיים את המלוא אבד אם קיים המלוא יבטל אותו מלמודו לחלוטין אין לעשותה. ולכאורה יוצא מהלבוש ש' שתמיד מפסיק לגמול חסדים (כיצד נמצא בירושלמי) באופן שצ"ז דא יצא אף פעם לפיות ת"ח כמו שפ"ה מסודר לפיות אם לא פ"ה צוסק בחסדים- אדל לו להפסיק מתלמודו.

12 נתיבות עולם למפר"ד מפראג נתיב התורה פרק א', ובפ"ק דמ"ק... תלמוד תורה גדול

התורה שפ"א מן הפלונים יותר חשובה - אבד אם לא יקיים את כל המצוות נשאר באדם חסר ומצדד ש תורה לא תצור לו להשלים את צ"ח.

13 מנייה כ"ח סוף ע"ב, ת"ר... עית ליה שיצורא'

מבטלים תלמוד תורה עלוות מת שאין לו מלואים כל זכור, וכן להכנסת כלה.

14 תוס' מנייה ט' ע"ב ד"ה מת מלוא עדיף, דבא אפילו תלמוד... דכתובות'

התוס' למדו שרבי יפודה ב"ר אילעאי פ"ה מבטל גם ת"ת דרביס מקור פדברים פוא בירושלמי-

15 ירושלמי חגיגה הלכה ז', ר' יפודה... קודם לתלמוד'

ר' יפודה פ"ה פולק עלוות את פמת ואת הפכה (אחרי שפ"ה רואה אותם) גם כשפ"ה באמצע למד את התלמודים.

16 ר"א"ש פ"ב ברכות סימן ט', ופ"א דרבי יפודה פנשיא...

הר"א"ש פסק שאין מבטלים תלמוד תורה דרביס אפילו כדי לקרות קריאת שמע.

17 ב"י אורח סי' ע' ד"ה תנן

דפי ב"י זה שכתב הר"א"ש שאין לבטל ת"ת דרביס אפילו לק"ש פ"ח דוקא אם לא ילמדו אח"כ - ומסתמך כן פד"ן לכד מלוא ע"ה אפ"ה לעשות ע"ה אחרים.

18 מנ"א סי' ר"ז ס"ק א', ...עכשיו'

דפי מנ"א אין להפסיק את הדשה ברביס כדי לקיים סעודה שלישית - ובתנאי שתכלית הדשה פ"ה דמ"ה הלכה ויראת שמים.

19 איליה רבה ש ס"ק ו'

דפי איליה רבה פכונג ברוקח פ"ה שאין לקבוע סעודה שלישית לעשת הדשה. אבד אם נמשך הדשה באופן שעלולים לבטל סעודה שלישית יש להפסיק ולכבוד.

20 ע"ע הרב הלכות ת"ת פ"ד פ"ד

בש"ע הרב פסק מבטלין גם ת"ת דרביס למלוא ע"ה לעשות ע"ה אחרים חוץ מדורש המאורר את פ"ה דתשובה.

1 ותלמוד תורה כנגד בולם

ות"ת רבי ברכיה
ורבי חייא דכפר החומין חד אמר אפילו כל
העולם כולו אינו שווה לדבר אחד של תורה
חד אמר אפי' כל מצותיה של תורה אינן שוות
לדבר א' מן התורה רבי תנחומא ורבי יוסי
בן זימר' חד אמר כהרא וחד אמר כהד' רבי אבא
אבוי דרבי אבא בר מרי בשם ר' אחא בתוב אחד
או' וכל תפצים לא ישוו בה וכתוב א' אומ' וכל
תפצין לא ישוו בה תפצים אלו אבנים טובות
ומרגליות תפצין אלו דברי תורה דכתיב כי
באלה תפצתי נאם ה'

בית נפוש - שם האדם; **שפתמו** - פניו
לידי פפשא - נמלחו שניהם בידו :
גדול תלמוד - טורס שקדים לפלס
ארבעים שנים - כצילוח ממלכים נחנה
 להם תורה בחדש השלישי ובחלה לא
 נחמיטו עד שזכנו לארץ דכתיב
 בבאכס ולאמר מר (ספר ש' שנה נר)
 משונה ביהא ו מכל ביהות שכתורה
 דכתיב בה כי תבאו וכו' ולאמר
 בבאכס משנכנסו לה ובתחומות
 ומעשרות לאמר כיטס וחילוק דכתיב
 תבואת ארעך שיהא כל אחד מריר
 חלקן וכן י"ד שנים הרי ל"ד ומקס
 החילול למעט שמטיין כדלמדין
 בערכין (דף י"ב) ועשו שמיעה לטוף
 שבע הרי ס"א שנים ולטוף ל' עשו
 יובל הרי ק"ג : **פסילגו** - פפשא
 מתחילת גמטה מו"ב עברים נפקדים
 והזות תחומות ועדין לא עברו אלא
 מ"ט אבל שביעית אינה משמחה
 אלא כבוסה דכתיב (דברים טו)
 מקן שבע שנים לטוף שבע שנים כל
 שנה שביעית במזן ס"א : **פסילג**
 דיט - לים הדין החילול שביעית
 שגלו מפני מה לא עסקת בתורה :
פונור פיס - הפורק עול תורה ראשית
 מחון האל החילול דיט ואין מים אלא
 תורה דכתיב (ישעיה ט) הוי כל למח
 לט למים : **וכשם עדין** - פורעטת
 תורה קודם לדין פורעטת מעשה ק'
 שגרו אם עסק בתורה קודם לטכר
 מעשה : **כפבור ישפרו טוקיו** - ולאמר
 מר לפיל (דף נ"ד) תשמחו ו משנה :
עגורו - יקיימו :

2

וכבר היה רבי שרפך חקנים
 מסוכין בעלית בית נחזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול
 או מעשה גדול נענה רבי שרפך ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד
 גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא
 רבי יוסי אימר גדול תלמוד שקדם לאלה ארבעים שנה לתחומות
 ולמעשרות חמשים וארבע לשמישים ששים ואחת לזבולות מאה ושלוש
 מאה ושלוש מאה וארבע היין קסבר זיבל *מתחילתו הוא משמט וכשם
 שהלימוד קדם למעשה כך דיט קדם למעשה כדרב המצנא *דאמר רב
 המצנא "אין תחילת דיט של אדם אלא על דברי תורה שנאמר *פומר
 מים ראשית מדון וכשם שדיט קדם למעשה כך שברו קדם למעשה
 שנאמר *יהתן לדם ארצות גיים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמחו חקין
 ותוחתיו ינצורו :

3

ת"ד
 וכבוד עשו לו במותו זה חוקיה מלך יהודה
 שיצאו לפניו שלשים וששה אלף חלוצי כתף
 דברי ר' יהודה א"ל ר' נחמיה והלא לפני
 אחאב עשו כן אלא שהגידו ס"ח על ממתו
 ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה והאידינא
 נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אנוחי לא
 מצוינן ואיבעית אימא אנוחי נמי מצוינן
 קיים לא אמרינן אמר רבה בר בר חנה היה
 אוילנא בהדיה דר' יוחנן למשאל שמעתא
 כי היה *עיייל לבית הכסא והיה בעינא
 מיניה מלתא לא פשיט לן עד דמשי ידיה
 ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן אפילו
 קיים אמרינן לימוד לא אמרינן *והאמר מר
 *גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי
 מעשה ל"ק הא למיגמר הא לאגמורי

וס טוקים פלך יסודה - ליטא דש"ס הוא
 ולא לאשמועינן דוח חוקיה דהאי קרא בחוקיה כתיב אלא אגב
 ארתיה דמפרש מאי כבוד עשו לו במותו קייט ולאמר הכי : **פלוני**
פפשא - כמו וחללה נעלו (דברים כה) שקרעו בגדיהם עד שגראו
 כספיהם : **וסאידנא פפקינן** - ספר
 תורה קמי גברא רבה : **אנוסי** - על
 ממתו לא מצוינן : **כי הוס עייל**
לביס פפשא - כלומר זימנא חדא כי
 היה עייל לביס הכסא אמר לן הכי
 קיים אמרינן לימוד לא אמרינן ולימוד
 אמרו לחוקיה והאידינא לא משוס
 כבודו דחוקיה ולימוד עדיף מקיים :
פניס לידי פפשא - אלמא מעשה
 עדיף : **למיגמר** - לעלמו מעשה עדיף
 אבל לאגמורי לאחריני עדיף ממעשה
 הלך לימוד לא אמרינן :

4

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה - תימה דאמר בספ"ק
 דכ"ק (דף י"ז) ר' יוחנן משן ידיה ומנח תפילין והדר אמר
 לן קיים אמרינן לימוד לא אמרי' ופרך והא אמר מר גדול תלמוד תורה
 שהתלמוד מביא לידי מעשה פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה
 בגדול וא"כ כיון דאמר קיים כל שכן
 לימוד שא"ט משכ כל כך אלמא מוכח
 האם מהבא דמעשה גדול וי"ל דהאם
 הכי פ"י והדר אמר לן קיים אמרינן
 לימוד לא אמרינן ופרך האם והאמר
 מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה א"כ
 הא"ך קיים אם לא לימוד וכיון שא"ט
 אמרינן לן קיים הרי אמרינן לן לימוד
 והא אמרינן קיים אמרינן לימוד לא אמרי'
 ומשני הא למיגמר הא לאגמורי כלומר
 למגמר לדידיה והאי מעשה עדיף אבל
 לאגמורי אחרינא והאי עדיף קפי
 ממעשה והלך לימוד לאחריני לא אמרי'
 וי"מ דאדם שלא למד עדיין וכו' לימך
 אם ילמוד החילה או יסוק במעשה
 אמרינן לן למוד תורה לפי שאין
 עם הארץ תסוד אבל אדם שלמד
 כבר האמשה טוב יותר מלימוד :

⁵ ג אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום:

⁶ ב *ואין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד ת"ת (משנה רפ"ק דפאה וברייתא קידושין מ') אלא ת"ת שקול כנגד כל המצוות כולם שהתלמוד מביא לידי מעשה ונמצא (רש"י) שניהם בידו כי התלמוד מצד עצמו הוא ג"כ (*ספרי) מ"ע אף אם לא היה מביא לידי מעשה והואיל והו' מביא ג"כ לידי מעשה כל המצוות כולן שאי אפשר לקיים כל המצוות כהלכתן בתנאייהן ודקדוקיהן כלי לימוד היטב לידע כל ההלכו' שהן דקדוקי המצוות ותנאייהן לכך הוא שקול כנגד כל המצוות כולן ולפיכך (קידושין שם) התלמוד קודם למעשה בכל מקום.

⁷ ונקט ההגהא הא דאין לה"ת שיעור למטה לכוונת שריף האדם מאוד מאוד לחנך את התורה דככל חיבה ותיבה שלמד בה הוא מזהו כפ"ע והראיה שיוולא בתיבה אחת מזהו לימוד התורה שהיא שקולה נגד כל המצוות והכלל בזה שאין מבעל"ן ת"ת אפילו למזהו אם יכולה להעשות על ידי האר"ס והשכל מחייב בזה מפני שכל חיבה ותיבה כפ"ע הוא מזהו גדולה והיא שקולה נגד כולם. איך בשלומד למשל דף ה' מקיים כמה מצוות אלו. וא"כ בודאי יותר טוב לקיים מאה מצוות ממטה אחת רק כשאי אפשר לקיים ע"י אחר הו' רש"י לנטל ולזה בונה ההגהא הא דת"ת אין לה שיעור למטה לכוונת כנ"ל

פלא מעגל רגלך .

כטמר שקול מצוה ושיין בהן איזו מצוה גדולה ומשה הגדולה: **וכתיב אר"ס מ"ס טן פלאם.** דמשמע כל מצוה קטנה לידך עשה אותה בין גדולה בין קטנה ואל תניח קטנה מפני הגדולה: **מצוה קטנה לנפשו ע"י אר"ס . פלאם פלא מעגל רגלך שחששה מצוה הגדולה וחברך יעשו קטנה :**

וכפ"ע **אר"ס לנפשו ע"י אר"ס .** אל הפלא אל מצוה שבה לידך בין גדולה בין קטנה עשה : **וכל הפליג לא ישוו בה .** שחבטל כל הפליג בשביל שחבטוק בתורה : **ספ"י שמים ישוו בה .** כטמר שאם יש לך לעסוק במטה חבטל תלמוד תורה ועסוק במטה :

⁸ כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים הדר יתבי וקא מבעי להו כתיב יקרה היא מפנינים וכל הפצ"ך לא יישו בה הא הפצי שמים יישו בה וכת"ב כל הפצים לא יישו בה דאפילו הפצי שמים לא יישו בה כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים

כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים הדר יתבי וקא מבעי להו כתיב יקרה היא מפנינים וכל הפצ"ך לא יישו בה הא הפצי שמים יישו בה וכת"ב כל הפצים לא יישו בה דאפילו הפצי שמים לא יישו בה כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים

⁹ נמנו בעליית בית ארים התלמוד קודם למעשה ר' אבהו הוה בקיסרין שלח לר' חנינה בריה מוכי בטיבריה שלחן ואמרן ליה גמל הוא חסד שלח כתב ליה המבלי אין קברים בקיסרין שלחתיך לטיבריא וכבר נמנו בעליית בית ארים בלוד התלמוד קודם למעשה רבנן דקיסרין אמרין הדא דאת אמר בשיש שם מי שיעשה אבל אם אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד

¹⁰ ד היה לפני עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו . ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו :

11 היה לפניו עשיית מצוה ולימוד תורה אם אפשר למצוה להיעשות על ידי אחרים לא יפסוק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו, דאף על גב דתורה עדיפא אין סברא שתדחה המצוה מכל וכל בשביל התורה, כיון שיכולין להתקיים שתיהן שהרי יכול אחר כך לחזור ללימודו.

השלמת האדם שמשלים האדם עצמו על ידי מעשה, ואף כי התורה בודאי יש לה מעלה עליונה מצד שהתורה היא שכלית, מכל מקום לענין זה שהמצוה משלמת האדם שהאדם שלם וזה הוא יותר גדול כמו שהתבאר לפני זה. דמיון זה, כי אף שהיין יותר נחשב מן הלחם כי היין משמת אלהים ואנשים, מכל מקום הלחם מפרנס ומשלים את האדם, ולפיכך מעלת הלחם שבו יושלם האדם יותר עליון מן היין שהוא תוספת המדריגה ולא יושלם האדם על ידו, וכך המעשה שהוא השלמת האדם כמו שהתבאר, הוא יותר מן התורה שאינה השלמת האדם ולפיכך סבר המעשה גדול. נענו כולם תלמוד תורה גדול שמביא לידי מעשה, ר"ל כי יותר המעלה שיש לתורה שהיא שלימות שכלית, הרי התלמוד מביא לידי מעשה גם כן ובמדריגת התורה היא הכל, ולפיכך תלמוד תורה גדול.

הגשמי ואם לא יעשה אותו האדם הוא חסר, ולפיכך אם אי אפשר שתעשה המצוה על ידי אחרים, אין ראוי שיקח התורה שהיא שלמות ומעלת האדם, שעל ידי התורה האדם שכלי והמצוה אם לא יעשה אותה הוא חסרון לאדם. ויותר ראוי אל האדם שיהיה נמצא בשלימות מבלי חסרון אף אם לא היה לו המעלה, משהיה לו חסרון שיהיה לו עם זה מעלה שכלית, כי החסרון מבטל המעלה שאין המעלה נחשב לכלום. אבל אם אפשר שתעשה המצוה על ידי אחרים הרי אין כאן חסרון כאשר המצוה נעשה, וכאשר אין כאן חסרון קנין התורה יותר קודם שהוא מעלה ושלימות יותר כמו שהתבאר:

ובירושלמי (פאה פ"א ה"א) רבי ברכיה ורבי חיא דכפר תחומין חד אומר כל העולם אינו שוה לדבר אחד מדברי תורה חד אומר אפילו כל מצותיו אינם שווים לדבר אחד מדברי תורה עד כאן. וביאור ענין זה כמו שהתבאר, כי המצוה הם ע"י הגוף האדם התורה היא שכלית לגמרי, שעל זה אמר הכתוב כי נר מצוה ותורה אור כמו שבארנו בהקדמת מסכת אבות. ולפיכך בודאי כל העולם אינו שוה לדבר אחד מדברי תורה שהרי העולם הזה הוא גשמי והתורה היא שכלית, ואף המצוה יש להם התיחסות אל הגוף כי המצוה נעשית ע"י גוף האדם, ומפני כך כל המצוה אינם שווים לדבר אחד מדברי תורה:

ובפ"ק דקידושין (ל' ע"ב) היה ר' טרפון חקנים בעליית בית נתזה נשאלה שאלה בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה ר' טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר' עקיבא ואמר תלמוד גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. תניא ר' יוסי אומר גדול תלמוד תורה שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ומעשרות נ"ד שנה ליובלות ק"ד שנה וכשם שהתלמוד קודם למעשה כך תחילת דינו של אדם אינו אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרה קודם למעשה שנאמר ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצרו וגו' עד כאן. ופירוש זה, כי סבר ר' טרפון מעשה גדול, בשביל שהיה סובר כי המעשה היא

12 ובפ"ק דמ"ק (ט' ע"ב) כתיב וכל חפצין לא ישו בה וכתוב וכל חפצין שמים כמו המצוה אפילו המצוה שהם חפצין שמים, ומתוך לא קשיא הא במצוה שאי אפשר שתעשה על ידי אחרים הא במצוה שאפשר שתעשה על ידי אחר. פירוש כי התורה היא השכל העליון שנתן השם יתברך לעולם, ובודאי מעלת השכל הוא יותר על החפצין שהם גשמיים, ואפילו חפצין שמים שהם המצוה, דסוף סוף הם מעשים שהאדם עושה בגופו הגשמי אף כי לא ידע טעם המצוה, וכמו שבארנו בהקדמת אבות ולכן כל חפצין שמים לא ישו בה, אמנם אם אי אפשר שתעשה על ידי אחרים בודאי המצוה קודמת, וביאור דבר זה, כי אם יאמר אדם אלמוד תורה ולא אעשה, סוכה ולולב בודאי המצוה קודמת, כי המצוה כשלא נעשה יש כאן חסרון גדול, שהמצוה היא חיוב על האדם, ואילו התורה היא מעלה לאדם, ומכל מקום אם אין התורה אין כאן חסרון כל כך, וזה ההפך שיש בין התורה ובין המצוה, כי המצוה אם לא יעשה אותה האדם הוא חסר לגמרי, שהרי מצוה התורה גם רמ"ח כמספר איברי האדם, עד שהמצוה היא משלמת האדם שאם אין המצוה כאלו האדם חסר אבר אחד, כי המצוה שהיא על ידי מעשה האדם שנעשה על ידי גופו הגשמי, היא קרובה יותר אל האדם

13 ת"ד

**מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה *אמרו עליו על ר' יהודה בר' אילעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת הכלה בד"א בשאין שם כל צורכו אבל יש שם כל צורכו אין מבטלין וכמה כל צורכו אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב תריסר אלפי גברי ושיהא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומינייהו שיחא אלפי שיפורי עולא אמר כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיכרא רב ששת אמר יכנתינתה כך נמילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף נמילתה בס' ריבוא ה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמחני לית ליה שיעורא

¹⁴ דהא אפילו תלמוד תורה דרביס
מבטלין משום כבוד המא כדאמר
פ"ב דכחובות (דף ז' ו' וס)

¹⁵ ר' יהודה כשהיה רואה את המת ואת הבלה
מתקלסין היה נותן עיניו בתלמידים ואומר
המעשה קודם לתלמוד

¹⁶ והיה רבי יהודה הנשיא שהיה קורא פסוק ראשון
בלבד ואמר בר קפרא דמיט חזר וגומר הסם מיירי שעבר זמן הקריאה קודם שגמר לעמוד .
וא"ת כיון דבעיק שיקרא את כולה למה לא הפסיק לקרותה דאפי' מי שחורבו (אומנוס חן
בסי' דשבת (דף י"א) דמפסיק לק"ש . וי"ל דה"מ אדם שלומד לבדו (ג) אכל מי שלומד
תורה צריכס [א] אין לו להפסיק:

¹⁷ תגן צפרק קמא דשבת (ט:): מפסיקין לק"ש ואין
מפסיקין לתפילה ואוקימנא לה (ס' א). בדברי תורה כדתיבא חברים שהיו
עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש וכחז הרמב"ם צפ"ב מהל' ק"ש (ה"ה)
היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן ק"ש פוסק וקורא ומבדך לפניה
ולאחריה וצריש פרק היה קורא (יג):
ח"ר שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד
זו ק"ש של רבי יהודה הנשיא פירוש
שהיה שונה לתלמידיו מקודם זמן
ק"ש וכשהגיע הזמן היה מפסיק
וקורא פסוק ראשון לבד וחזר

ללימודו ואיפליגו התם אמוראי אס היה חזר וגומרה אחר כך אס
לא וכחז הרא"ש (סי' ג) מילתא דפשיטא היא שצריך לקרות את
כולה ומאן דאמר אינו גומרה מיירי בשעבר זמן הקריאה קודם שגמר
לימודו ואס תאמר כיון דבעינן שיקרא את כולה למה לא הפסיק
לקרותה דאפילו מי שחורבו אומנוסו תנן דמפסיק לק"ש ויש לומר
דהני מיני אדם הלומד לבדו אכל מי שלומד תורה צריכס אין לו
להפסיק עכ"ל ורבינו לא חשש לכתוב דמפסיקין מתלמוד תורה לק"ש
לפי שסמך על מה שכתב בסיומן ק"ו דכל מי שאין תורתו אומנוסו
כרצונו וחצירו מפסיק בין לק"ש בין לתפילה אכל מכל מקום היה
לו לכתוב שמי שלומד תורה לרביס אינו מפסיק אלא לפסוק ראשון
בלבד ואפילו אס יעבור זמן ק"ש צעד שהוא לומד ורבינו ירוחם כתב
כן צח"צ (נ"ג כג ע"ד) בשם המוספות ואפשר שרבינו סובר דהא
דאמרינן שמי שלומד תורה לרביס אינו מפסיק דוקא כשהוא צענין
שאס יפסיק לקרות את שמע יתבטלו ולא יוכלו ללמוד אחר כך וכמו
שכתב ה"ר יונה צפרק קמא (ג. ד"ה על) גבי הא דתיבא (ה): אצא
צנימין אומר כל ימי הייתי מנטער על שני דברים ולפי שעכשוי אינו
מניי שיתבטלו מללמוד צנימין הפסק לק"ש לא חשש רבינו לכתבו:

¹⁸ רצ אין להניח הדרשה עבור סעודה ג' כדתיבא צמדרש משלי צפ' אשת חיל
שמחו צניו של ר"מ מאותו החטא [רוקס] וי"ל שהדרשה תהא להורות לעס
את חקי האלהים ואת תורותיו ולהכניס יראת
שמים בלבבם ולא כמו שנהגין עכשוי.

¹⁹ ו' ולקבוע סעידו ; כו' נ"ל
היינו שלא ירגיל לאכול סעודה ג' באותו פעם אבל כשקבוע לו
סעודה ג' בזמן אחר אלא שעתה נמשך הדרשה כ"כ אין לבטל ג'
סעודות משום זה וכן משמע לי ברוקח סי' נ"ד נ"ה ודלא כמשמע
ממ"א ועס"ס רצ"ב :

20 ד (ב"י א"ח סימן ע' תוס' במגילה ד"ג ע"ב) אפילו ת"ת של רבים
 נדחה מפני מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים כמו שאמרו (כתובות
 י"ז) על ר"י בר אלעאי (ירושלמי *חגיגה פ"ק) כשהיה מלמד לתלמידיו
 ורא' את המת או את הכלה היה מפסיק מתלמודו ללות המת ולחכנים
 הכלה לחופת. וי"א (רא"ש פ"ב דברכות וב"י שם) שאם הוא בענין
 שאם יפסיק ויבטל לימודו לרבים עכשיו לא יוכלו להתאסף עוד
 ללמוד להם אחר שיקיימו המצוה אין לו להפסיק אפילו למצוה של
 תורה ולפיכך במקום שהרב דורש בשבת (ג) (מ"א סי' ר"ץ) במנח'
 ואירע אונם שנתאחר מלדרוש לא יניח מלדרוש וכן לא יפסיק באמצ'
 מפני קיום סעוד' שלישית והוא שדורש ומורה לעם את הדרך אשר
 ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ולהכניס בלב' יראת שמים ולא כמו
 שנוהגים עכשיו. וי"ח (א"ר שם) ע"ז ואומרים שבכל ענין אין ת"ת
 אפי' של רבים דוחה שום מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים ואפילו היא
 מצוה קלה של דבריהם (כמ"ש בהל' מגילה ע"ש בלח"ט) מאחר
 שתכלית חכמה הם מעשים טובים והתלמוד הוא גדול מפני שמביא
 לידי מעשה. *וכן עיקר אא"כ הדורש הוא אדם גדול שמחזיר העם
 בתשובה בתוכחתו לעזוב דרך רשע ולשוב עדהו לעבדו באמת שזה
 שקול כנגד מצות ידיעת התורה שנדחת מפניה אפילו מצות פריה
 ורביה כמ"ש למעלה וכל שכן מפני התשובה כי התשובה קודמת
 לידיעת התורה כי *יראת חטאו צ"ל קודמת לחכמתו ואם אין יראה
 אין חכמה אבל אם הדורש לא הגיע למדה זו צריך להפסיק כדי
 להתחיל סעודה שלישית *קודם שקיעת החמה וכן צריכים הרבי'
 להפסיק לימודם למצות תפלה אם השעה עוברת אע"פ שתפלה מד"ם
 הואיל וכולם חייבים בה מאחר שאין תורתם *אמונתם *כרשב"י
 וחביריו.